

Araştırma Makalesi

Üniversite Öğrencilerinin Dijital Bağımlılık Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*

Aysel ARSLAN¹

Öz

Bu çalışmanın amacı; üniversite öğrencilerinin dijital bağımlılık düzeylerini belirlemek ve farklı değişkenler açısından incelemektir. Araştırmanın örneklemini 2018-2019 akademik yılı bahar döneminde Sivas Cumhuriyet Üniversitesinde sekiz farklı fakültede öğrenim görmekte olan 653 kız 455 erkek olmak üzere 1108 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada genel tarama modeli seçkisiz örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Öğrencilerin dijital bağımlılık düzeylerini belirlemek amacıyla üniversite öğrencilerine yönelik olarak geliştirilen beş faktör ve 19 maddeden oluşan “Dijital Bağımlılık Ölçeği” kullanılmıştır. Ölçeğin toplam güvenilirliği .87, bu çalışmada ise .88 olarak belirlenmiştir. Verilerin analizinde Kolmogorov-Smirnov (K-S), aritmetik ortalama, standart sapma, bağımsız gruplar t testi, tek yönlü ANOVA ve TUKEY analiz yöntemleri kullanılmıştır. Araştırma sonucunda üniversite öğrencilerinin dijital bağımlılık düzeylerine ilişkin puan ortalamalarının cinsiyet, sınıf düzeyi, ikamet yeri, mezun oldukları lise türü ve branş değişkenleri açısından anlamlı farklılık gösterdiği, ailenin ekonomik durumu açısından göstermediği belirlenmiştir.

Anahtar kelimeler: Teknoloji, dijital bağımlılık, bağımlılık, üniversite öğrencileri

Research Article

Determination of the Digital Addiction Levels of Students University According to Various Variables

Abstract

The aim of this study is to determine the digital addiction levels of students in university and examine them according to various variables. The study was conducted on 1108 students, 653 females and 455 males studying in eight different faculties of Sivas Cumhuriyet University in 2018-2019 academic years during spring semester. In the study, general survey model was used with random sampling method. In order to determine the digital addiction levels of the students, the “Digital Dependency Scale an consisting of five factors and 19 items developed for university students was used. The total reliability of the scale is .88 in this study. Kolmogorov-Smirnov (K-S), arithmetic average, percentage, independent groups t-test, ANOVA and Tukey analysis techniques were used to analyze the data about the study. As a result of the research, it was determined that the mean scores of digital dependence levels of university students showed significant differences in terms of gender, class level, place of residence, type of high school they graduated and branch variables, but not in terms of the economic status of the parents.

Keywords: Technology, digital addiction, addiction, students of university

1. GİRİŞ

Bağımlılık denilince ilk akla gelen bireyin çeşitli maddelere yönelik aşırı eğiliminin olması, zarar görmesine karşın vazgeçmemesi olmaktadır (Ögel, 2001). Ziyalar (1999) bağımlılığın kullanılmasının herhangi bir hastalığa yönelik olarak bir katkısı olmayan bir maddeye ilişkin olarak tekrarlayan doz ve gittikçe artan bir şekilde almak için önüne geçilmeyecek derecede istek ve arzu

Geliş Tarihi: 02/08/2019**Kabul Tarihi:** 26/09/2019**Publication Language:** Turkish

* **To cite this article:** Arslan, A. (2020). Üniversite öğrencilerinin dijital bağımlılık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *International e-Journal of Educational Studies (IEJES)*, 4 (7), 27-41. DOI: 10.31458/iej.600483

¹ Lecturer, Cumhuriyet University, Sivas, Turkey

Corresponding Author e-mail address: arslanaysel.58@gmail.com

duyulması, alınmaması durumunda ise olumsuz ruhsal ve bedensel etkilere neden olan durum olduğunu söylemektedir. Bireylerin yaşadığı bağımlılık, fiziksel ve psikolojik bağımlılık olarak iki temel kategoride ele alınmaktadır (Başköy, 2013). Fiziksel bağımlılık; bağımlılığa neden olan maddenin birey tarafından uzun veya kısa bir süre düzenli bir şekilde kullanılmasının sonucu olarak bedenin maddenin etkisine alışması, maddenin eksikliği veya yokluğunda bedende istenmeyen olumsuz sonuçlarının görülmesi olarak tanımlanmaktadır (Bektaş, 1999). Psikolojik bağımlılık; bağımlılık yapıcı madde veya davranışın bireyin yaşadığı sıkıntı ya da huzursuzluk halinden kurtulabilmesi için aranması, madde alındığında veya davranış gerçekleştirildiğinde doyum, rahatlama ve zevk almanın gerçekleşmesi olarak ifade edilmektedir (Ziyalar, 1999). Bağımlılık denilince ilk akla gelen maddeler sigara ve alkol olmakla birlikte esrar kokain ekstazi vb. uyuşturucu olarak nitelenen kimyasallar; katı, sıvı veya gaz halinde bulunan uçucu maddeler de bağımlılık yapıcı maddeler arasında yer almaktadır (Erdamar & Kurupınar, 2014). Bağımlılık yaratan madde ve eylemler arasında bilgisayar oyunları (Griffiths, 1995), internet (Young, 1996) bağımlılığı yer almaktadır.

Davranışsal bağımlılığın; bireyin zihninin sürekli bağımlı olduğu şeyle meşgul olurken belirli bir maddeyi kullanmaması, genellikle çoklu bağımlılık yaşamaması, davranışlarında takıntılı davranışlarda (Obsesif Kompulsif Bozukluk) bulunma durumunun görülmesi, tedavisinde madde bağımlılığına nispetle daha pozitif sonuçların elde edilmesi gibi faktörlerle kimyasal bağımlıktan ayrıldığı ifade edilmektedir (Marks, 1990). Yapılan çalışmalar, teknolojik bağımlılıklarda da kimyasal bağımlılıklarda görülen özelliklerin gözlemlendiğini ortaya koymaktadır (Çam, 2012). Teknolojiye yönelik bağımlılıklar bu bağlamda patolojik düzeyde ele alınmakta (Young, 1996), davranışsal bağımlılıklar içinde tanımlanmaktadır. Teknoloji bağımlılığı, teknolojik araçlara karşı bireyin ilgisini kontrol edememesi, erişim zorunluluğu yaşadığı, ulaşamadığında ise ciddi düzeyde yoksunluk yaşadığı durum olarak tanımlanmaktadır (Griffiths, 1995). Bağımlılık yaşayan birey sürekli olarak bağımlı olduğu davranışı düşünerek onu yapmaya karşı güçlü bir istek duymaktadır. Erişimin olmadığı, davranışı gerçekleştirmediğinde duygu durum bozukluğu yaşamakta, çevresine ve olaylara yönelik toleransı azalmakta, çatışmaya yakın bir ruh hali sergilemektedir (Griffiths, 1999). Teknolojik bağımlılıklar pasif bağımlılık şeklinde görülebileceği gibi bilgisayar oyunlarına yönelik bağımlılıklarda olduğu gibi aktif bağımlılık şeklinde de görülebilmektedir (Arslan, Kırık, Karaman & Çetinkaya, 2015).

Dünya genelinde bilgisayar kullanımının ve internet ağına erişimin yaygınlaşması sonucunda teknolojik araç-gereç ve ortamların bireylerde bağımlılık yarattığı, farklı düzey ve türlerde davranış bozukluklarına yol açtığı belirlenmiştir. Bilgisayarların yaygın olarak kullanılması ve internet ağına erişimin her yerden sağlanması sonrasında bireylerin teknolojiye yönelik bağımlılık yaşadığı ve çeşitli davranış bozuklukları sergilediği belirlenmiştir. Bu bağımlılık ilk başta internet bağımlılığı olarak tanımlanmıştır (Yang & Tung, 2007). Ancak süreç içerisinde teknolojiye yönelik telefon, sosyal ortam, facebook bağımlılıkları gibi pek çok farklı bağımlılık türü ortaya çıkmış ve günümüzde bu bağımlılıklar dijital bağımlılık adı altında genellenmiştir (Shaw & Black, 2008). Dijital araçların var olduğu bir ortamda bulunulması aşinalığı sağlamakta ve bu durum da bireyin dijital bağımlılık yaşamada etkili olmaktadır. Genel olarak 1980 sonrası dünyaya gelen bireyler dijital araçların kullanıldığı bir ortamda yetiştikleri için “*Dijital Yerliler*” olarak adlandırılmaktadır. Daha önce doğan ve dijital araçları etkin bir şekilde kullanma becerisine sahip olan bireyler ise “*Dijital Göçmenler*” olarak tanımlanmaktadır (Prensky, 2001). Dijital yerliler arasında da özellikle 2000 yılından sonra doğanlarda dijital araç-gereç ve ortamların daha yaygın kullanıldığı ve neredeyse doğdukları andan itibaren bu araç-gereç ve ortamlarla tanıştıkları için önceki nesillere göre dünyayı algılama ve yorumlamalarında farklılıkların ortaya çıktığı belirtilmektedir. Bu neslin dijital araçlarla donatılmış bir gerçekliğin içinde yaşamayı gerçek yaşama tercih ettiği ve bunun normal olduğunu düşündüğü, teknolojik araç-gereç kullanımında üst düzey beceriye sahip olduğu belirlenmiştir. Bu bağlamda dijital yerlilerin dijital göçmenlere göre dijital araç-gereçlere ilişkin tutum, davranış, bağımlılık, bağımlılık

düzei, sanal gerçeklik algılamaları vb. pek çok konuda farklılık gösterdiği tespit edilmiştir (Eşgi, 2013). Dijital araçlara yönelik bağımlılık türleri: televizyon, bilgisayar, tablet, telefon gibi araçlara; internet, facebook, sosyal medya, sanal alışveriş gibi ortamlara yönelik olmak üzere iki alt kategoride ele alınmaktadır (Shaw & Black, 2008). İnternet bağımlılığı, teknolojiye yönelik bağımlılıklar arasında ilk olarak tanımlanan ve kriterleri belirlenen bağımlılık türü olup (Young, 1996), bireyi fiziksel ve psikolojik olarak etkilediği için davranışsal dürtü bozuklukları içinde değerlendirilerek ele alınmaktadır (Greenfield, 1999).

İnternet ağ erişimine yönelik alt yapının güçlendirilmesi, bireylerin dünyanın diğer ucundaki başka bireyler ile iletişim kurabilmelerini sağlamaktadır. Bireyler facebook, twitter, instagram gibi pek çok sosyal ağ sitelerini kullanmaktadır. Sosyal ağ siteleri genel olarak sosyal medya olarak adlandırılmaktadır. Sosyal medya üzerinden bireyler ses dosyaları, resim, kelime, görsel canlı bağlantı vb. pek çok alternatifle sanal iletişim kurmaktadır (Arslan vd., 2015). Sosyal medya aracılığıyla dünyanın küresel bir köy olarak algılanmaya başlandığı (Peltekoğlu, 2012), ortaya çıkan teknolojiye dayalı yeni iletişim biçiminin toplumların yapısını etkilediği belirtilmektedir (Postman, 2004). Sosyal medya iletişimde yaş, cinsiyet, kültür, ekonomik durum gibi hiçbir kısıtlama olmadan farklı mekân, şehir, ülkelerde yaşayan her kesimden birey etkileşimde bulunmaktadır. Ancak sosyal medya ortamlarında güvenlikle ilgili yeterince denetim olmaması nedeniyle paylaşımların kontrolü kullanıcılardan gelen dönütler üzerinden yapılmaya çalışılmaktadır (Vural & Bat, 2010). Sosyal medyada bireyler kendilerini, düşüncelerini uygun olan ya da olmayan şekillerde ifşa etmekte, sahip olmak istediği prestij için kendilerini farklı kimlik ve statülerde bireyler kendilerini çok rahatlıkla tanıtabilmektedir. Açılan sahte hesaplar üzerinden istenilen rahatlıkta sahip olunmayan bir hayata ait unsurlar sergilenmektedir. Bireyler bu şekilde kendilerini olmak istedikleri şekilde yeniden ürettiklerine inandıkları için de sosyal medyaya yönelik bağımlılıkları artmaktadır (Kuşay, 2013). Bireylerin internet üzerinden sosyal medya aracılığıyla iletişim kurarken kendini farklı kimlik ve konumda tanıtmaları, mekân, yaş, cinsiyet, zaman vb. hiçbir sınırlama olmadan herkesle ve her düzeyde kontrolsüz bağlantı kurması istenmeyen sonuçların görülmesine neden olmaktadır (Arslan, 2019). Bireylerin sosyal medyada paylaştıkları fotoğraf ve bilgiler kullanılarak şantaj ve zorbalık yapılabilmekte özellikle de küçük yaştaki çocuklar bu durumdan oldukça büyük zararlar görmektedir (Doğan & Tosun, 2016). Sosyal medyaya erişim geçmişte sadece bilgisayar üzerinden internet bağlantısının olduğu belirli mekânlarda yapılırken günümüzde bireyin yanında taşıdığı mekân sınırlaması olmayan tablet, telefon gibi araçlarla doğrudan internet ağına bağlanması, yaş kısıtlamasının ya da herhangi bir sınırlamanın olmaması gibi faktörler sosyal medyada daha fazla vakit geçirilmesine zemin hazırlamaktadır. Bu durum özellikle çocuklar ve gençlerin uygun olmayan içeriklere aile kontrolü olmadan erişimini sağlaması nedeniyle istenmeyen pek çok olumsuz sonuç ortaya çıkarmaktadır (Şahin & Yağcı, 2017).

Dijital bağımlılıklar arasında son günlerde ebeveynleri ve eğitimcileri en çok endişelendiren bağımlılığın oyun bağımlılığı olduğu ifade edilmektedir. Sanal ortamlarda çocuk ve gençlerin kolaylıkla erişim sağlayabildiği dijital oyunlar toplumların geleceği için tehdit olarak algılanmaya başlanmaktadır. Dijital ortamda gerçekliği artırılmış oyunları oynayan bireyin uzun sürelerle ekran başında kalması, oyunu bırakmaması, gerçek hayattaki sorumluluklarını unutmaması ya da yapmaması, iletişim kurmakta zorlanması, oyun oynamayı hayatının merkezine alarak başka bir şeye vakit ayırmaması (Arslan vd., 2015); konuşmaya yönelik isteksizlik duyması, sosyal olarak kendini yaşadığı çevreden soyutlaması, psikolojik ve sosyolojik rahatsızlıklar yaşamaması gibi pek çok olumsuz netice ile karşılaşmaktadır (Şahin & Tuğrul, 2012).

Dijital oyunların büyük çoğunluğunun şiddet içerikli olması (Dill, Gentile, Rihter vd., 2005), online olarak tüm dünya genelindeki bireylerin katılımıyla oynanması, dijital ortamda oyun üreten şirketlerin bu alanda oldukça yüklü miktarlarda para kazanmasını sağlamaktadır (Quaiser-Pohl, Geiser & Lehmann, 2006). Küçük yaştaki çocukları etkisi altına alan mavi balina, momo gibi çocuğu istismar

ederek psikolojilerini olumsuz etkileyen, intihara kadar varan çeşitli komutlar veren dijital oyunlar ailelerin korkularını artırmaktadır (Yurdakul, Dönmez, Yaman & Odabaşı, 2013). Son yıllarda bu konuda sağlık kuruluşlarının psikiyatri bölümlerine yapılan başvuru sayılarındaki ciddi boyutlardaki artış, ailelerin sorunun çözümüne yönelik destek arayışları, yapılan araştırmalarda ortaya konulan sonuçlar da endişelerin haklılığını ortaya koymaktadır. Çocuk ve gençlerin bu oyunları oynama nedenleri arasında; oyun içerisinde oyuncunun yükselmesi, ilerlemesinin sağlanmasının çocukların rekabet duygusunu hissetmesini sağlayarak elde ettikleri başarıdan zevk almaları, oyuncuların birbirleriyle iletişimin kurmalarına olanak vererek kendi içinde bir nevi sosyalleşme, etkileşim olanağının sunulması yer almaktadır (Aslan, Turgut, & Karakuş-Yılmaz, 2019; Irmak & Erdoğan, 2016).

İnternete her yerde sınırsız bir şekilde bağlanmanın bir diğer aracı olan akıllı telefonlar neredeyse bir bilgisayarın tüm özelliklerine sahip olması, bireyin yanında kolaylıkla taşıyabilmesi gibi avantajlarıyla vazgeçilmez bir iletişim aracı olarak kabul edilmektedir. Birey akıllı telefonlar aracılığıyla bilgiye ulaşmada büyük kolaylıklar yaşamasının yanı sıra sağlık hizmetlerinden ticari alışverişe, mobil eğitimden ofis bağlantılarıyla iş takibine kadar neredeyse sınırsız alanda kendi ihtiyacı doğrultusundaki hizmete erişebilmektedir. Akıllı telefonlar aracılığıyla sosyal medya, müzik, film, alışveriş, oyun sitelerine kolaylıkla bağlanabilmektedir (Yurdakul vd., 2013). Bu hizmetlerle bireyin hayatını inanılmaz kolaylaştıran akıllı telefonların gün geçtikçe olumsuz özellikleri de ortaya çıkmaktadır. Telefonla sürekli meşgul olan, sosyal ağlara bağlanan birey çevresiyle iletişimini keserek telefon ekranına odaklanmaktadır. Bu da onun çevresinde olan bitenin farkında olmasını, sağlıklı iletişim kurmasını engelleyerek gerçek hayattan uzaklaşmasına neden olmaktadır (Şata, Çelik, Ertürk & Taş, 2016).

Dijital araçlar ve sosyal medya üzerinden bağlantı kurulan sitelerle ilgili bağımlılıkları belirlemeye yönelik çalışmalara bakıldığında Çam (2012), Işık ve Topbaş (2015) tarafından facebook; Gönüç (2009) tarafından internet; Irmak ve Erdoğan (2016), Aslan, Turgut ve Karakuş-Yılmaz, (2019) tarafından dijital oyun; Aktan (2018) tarafından sosyal medya bağımlılığı üzerinde alanyazında farklı araştırmalar yapıldığı görülmektedir. Dijital bağımlılığın farklı yaş gruplarını nasıl etkilediğini belirlemeye yönelik çalışmalar da bulunmaktadır. Dilci, Arslan ve Ersoy (2019) 0-12 yaş aralığında yer alan çocukların dijital bağımlılık düzeyleri üzerinde ebeveynlerin demografik durumlarının etkisini; Ertemel, Pektaş ve Öncü (2018), sanal ortamda yapılan reklamlar ve teknoloji bağımlılığının bireylerin tüketici davranışlarına yönelik etkilerini; Arslan (2019), ortaöğretim öğrencilerinin dijital bağımlılıklarını etkileyen özellikleri belirlemeye yönelik araştırmalar yapmışlardır. Tüm bu çalışmalara bakıldığında dijital bağımlılığın toplumları etkileyen önemli bir tehdit haline geldiği görülmektedir. Dijital bağımlılığa neden olan etkenlerin belirlenmesi, bağımlılık durumlarını belirlemeye yönelik olarak toplumun bilinçlendirilmesi, bağımlılığı engellemek için çözüm yollarının hızla üretilmesi ve bu araçların doğru kullanılmaması halinde ortaya çıkan olumsuz sonuçlar hakkında öğretim kurumlarında öğrencilere bilgi verilmesi oldukça önemli bulunmaktadır. Günümüzde üniversiteye çoğunlukla 2000 yılı sonrasında teknolojinin içine doğmuş dijital yerliler olarak tanımlanan gençler gelmektedir. Bu gençlerin dijital bağımlılık düzeylerinin belirlenmesi amacıyla bu çalışmanın yapılmasına karar verilmiştir. Yapılan bu araştırmada üniversite öğrencilerinin dijital bağımlılık düzeylerinin ortalaması, farklı demografik değişkenlerin bağımlılık düzeyleri üzerindeki etkisinin belirlenmesi amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda aşağıda yer alan soruların yanıtı belirlenmeye çalışılmıştır:

- a) Üniversite öğrencilerinin dijital bağımlılık ölçeğinin toplam ve faktörlerinden aldıkları puan ortalamalarının düzeyi nedir?
- b) Üniversite öğrencilerinin dijital bağımlılıkları cinsiyet, sınıf düzeyi, ekonomik durum, ailenin ikâmet ettiği yer, mezun olunan lise türü, öğrenim gördükleri fakülte değişkenlerine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?

2. YÖNTEM

2.1. Metodoloji

Araştırmada nicel araştırma desenleri arasında yer alan seçkisiz örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Seçkisiz örneklemede araştırma için seçilen evrenden her bireyin seçilme olasılığının birbirine eşit olması üzerine temellenmiştir. Aynı zamanda seçilen bireylerin araştırma konusuyla ilgili olarak birbirleriyle herhangi bir bağlılığının da olmadığı kabul edilmektedir (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz, & Demirel, 2014: 88).

Araştırmanın örneklem grubunu 2018-2019 akademik yılı bahar döneminde Sivas Cumhuriyet Üniversitesi bünyesinde yer alan sekiz farklı fakültede öğrenimine devam etmekte olan 653 kız, 455 erkek olmak üzere 1108 öğrenci oluşturmaktadır. Tablo 1’de örneklem grubunun demografik bilgilerine ilişkin betimsel istatistiklere yer verilmiştir.

Tablo 1. Örnekleme ilişkin betimsel istatistikler

Değişkenler		(f)	(%)
Cinsiyet	Kız	653	58.94
	Erkek	455	41.06
Sınıf	1. Sınıf	566	51.08
	4. Sınıf	542	48.92
Ekonomik Durum	Çok İyi	43	3.88
	İyi	451	40.70
	Orta	567	51.17
	Düşük	47	4.24
Ailenin İkamet Yeri	Köy	216	19.49
	İlçe	259	23.38
	Şehir	377	34.03
	Büyükşehir	256	23.10
Mezun Olunan Okul Türü	Genel lise	183	16.52
	Fen lisesi	106	9.57
	Meslek lisesi	148	13.36
	İHL	178	16.06
	Anadolu lisesi	493	44.49
Fakülte	İletişim	132	11.91
	İİBF	154	13.90
	İlahiyat	134	12.09
	Tıp	153	13.81
	Edebiyat	185	16.70
	Eğitim	146	13.18
	Sağlık Bilimleri	106	9.57
	Mühendislik	98	8.31

Tablo 1’de yer verilen bulgulara bakıldığında öğrencilerin %58.94’ünün kız, %41.06’sının erkek; birinci ve dördüncü sınıf öğrencilerinin sayılarının birbirine yakın, ailesi şehirde ikamet eden öğrencilerin diğerlerinden daha fazlayken ailesi köyde ikamet eden öğrencilerin nispeten diğerlerinden daha az; öğrencilerin oldukça büyük bir kısmının Anadolu lisesi mezunuyken fen lisesinden gelen öğrencilerin nispeten daha az olduğu ve sekiz farklı fakültede öğrenimlerine devam ettikleri görülmektedir.

2.2. Veri Toplama Araçları

Araştırmaya ilişkin verilerin toplanması amacıyla, Kesici ve Tunç (2018) tarafından üniversite öğrencilerine yönelik olarak geliştirilen aşırı kullanma (5 madde), nüks etme (3 madde), hayatın akışını engelleme (4 madde), duygu durumu (4 madde), bırakamama (3 madde) olmak üzere beş faktör ve 19 maddeden oluşan “*Dijital Bağımlılık Ölçeği*” kullanılmıştır. Ölçek geliştirme çalışmasında

toplam güvenilirliği .87 olarak belirlenmiştir. Bu çalışmada ise ölçeğin toplam güvenilirliği .88, aşırı kullanma faktöründe .74, nüks etme faktöründe .79, hayatın akışını engelleme faktöründe .76, duygu durumu faktöründe .74, bırakamama faktöründe .72 olarak tespit edilmiştir. Beşli likert tipinde hazırlanan ölçek “*Kesinlikle Katılmıyorum=1*” ile “*Tamamen Katılıyorum=5*” arasında derecelendirilmiştir. Ölçek maddelerinden alınabilecek en yüksek puan 95 en düşük puan ise 19 olmaktadır. Öğrencilerin aldıkları puanlar yükseldikçe dijital bağımlılık düzeylerinin de yükseldiği düştükçe azaldığı şeklinde yorumda bulunulabilir.

2.3. Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmada kullanılan veriler 2018-2019 akademik yılı bahar döneminde Sivas Cumhuriyet Üniversitesi bünyesinde yer alan sekiz farklı fakültede öğrenimine devam etmekte olan 1146 öğrenciye dijital bağımlılık ölçeğinin uygulanmasıyla elde edilmiştir. Ölçek uygulanırken gerekli izinler alınmış ve araştırmaya katılan öğrencilerin gönüllüğü gözetilmiştir. Ölçek uygulandıktan sonra yapılan kontrollerde 38 ölçek eksik ve hatalı doldurulduğu belirlendiği için çalışmadan çıkarılmıştır. Araştırma verilerinin analizinde SPSS 25.0 istatistik programı kullanılmıştır. Öğrencilerin puan ortalamalarının normal dağılıp dağılmadığının tespiti amacıyla Kolmogorov-Smirnov (K-S) testi uygulanmıştır. Verilerin normal dağılım gösterdiği belirlendiği için bağımsız gruplar t testi, tek yönlü ANOVA testi kullanılmıştır. ANOVA testinde anlamlı farklılık bulunan değişkenlerde anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunun belirlenmesi için TUKEY analizi yapılmıştır.

3. BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde; üniversite öğrencilerinin dijital bağımlılık ölçeğinden aldıkları puan ortalamalarının farklı değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediğine ilişkin yapılan analizler sonucunda elde edilen bulgular sunulmaktadır.

Öğrencilerin dijital bağımlılık ölçeğinin toplamı ve faktörlerinden aldıkları puan ortalamaları ve standart sapma puanlarına ilişkin elde verilere Tablo 2’de yer verilmektedir.

Tablo 2. Ölçeğe ilişkin betimsel istatistikler

Ölçek	N	En düşük puan	En yüksek puan	\bar{x}	ss
Toplam puan	1108	19	94	2.80	12.53
Aşırılık	1108	5	25	2.75	4.23
Nüks etme	1108	3	15	2.67	2.83
Engelleme	1108	4	20	2.64	3.46
Duygu durumu	1108	4	20	2.61	3.43
Bırakamama	1108	3	15	3.44	2.97

Tablo 2’deki bulgulara göre üniversite öğrencilerinin dijital bağımlılık düzeylerinin ölçeğin toplamında orta düzeyde (2.66), aşırılık faktöründe orta düzeyde (2.75), nüks etme faktöründe orta düzeyde (2.67), engelleme faktöründe orta düzeyde (2.64), duygu durumu faktöründe orta düzeyde (2.61), bırakamama faktöründe orta düzeyde (3.44), olarak tespit edilmiştir. Üniversite öğrencilerinin dijital bağımlılıklarına ilişkin puan ortalamalarının genel olarak orta düzeyde olduğu ve en yüksek bırakamama faktöründe en düşük ise duygu durumu faktöründe olduğu görülmektedir.

Üniversite öğrencilerinin dijital bağımlılık düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğinin tespit edilmesi amacıyla uygulanan bağımsız gruplar t testi sonuçları Tablo 3’te yer almaktadır.

Tablo 3. Üniversite öğrencilerinin cinsiyet bağımsız gruplar t testi bulguları

	Cinsiyet	N	\bar{x}	ss	t	p
Toplam puan	Kız	653	2.77	12.34	-1.65	.099
	Erkek	455	2.84	12.76		
Aşırılık	Kız	653	2.71	4.14	-1.76	.079
	Erkek	455	2.80	4.35		
Nüks etme	Kız	653	2.64	2.88	-1.37	.173
	Erkek	455	2.88	2.76		
Engelleme	Kız	653	2.58	3.39	-2.67	.008*
	Erkek	455	2.73	3.54		
Duygu durumu	Kız	653	2.56	3.33	-2.56	.011*
	Erkek	455	2.79	3.54		
Bırakamama	Kız	653	3.51	2.93	2.92	.004*
	Erkek	455	3.34	2.99		

*p<.05

Tablo 3'teki verilere göre üniversite öğrencilerinin dijital bağımlılık düzeylerinin cinsiyet değişkeni açısından ölçeğin engelleme, duygu durumu ve bırakamama faktörlerinde anlamlı farklılık gösterdiği p<.05, toplam puanı ve diğer faktörleri açısından ise anlamlı farklılık göstermediği p>.05 tespit edilmiştir. Anlamlı farklılığın ölçeğin engelleme ve duygu durumu faktörlerinde erkek öğrenciler aleyhine, bırakamama faktöründe ise kız öğrenciler aleyhine olduğu saptanmıştır. Ölçeğin toplam puanına bakıldığında erkek öğrencilerin puan ortalamaları ile kız öğrencilerin puan ortalamaları karşılaştırıldığında erkek öğrencilerin puan ortalamalarının daha yüksek olduğu görülmektedir.

Üniversite öğrencilerinin dijital bağımlılık puan ortalamalarının sınıf düzeyi değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesi amacıyla uygulanan bağımsız gruplar t testi bulguları Tablo 4'te sunulmuştur.

33

Tablo 4. Üniversite öğrencilerinin sınıf düzeyi bağımsız gruplar t testi bulguları

	Sınıf	N	\bar{x}	ss	t	p
Toplam puan	1. Sınıf	566	2.80	12.73	.42	.674
	4. Sınıf	542	2.79	12.32		
Aşırılık	1. Sınıf	566	2.72	4.20	-1.34	.180
	4. Sınıf	542	2.78	4.26		
Nüks etme	1. Sınıf	566	2.70	2.75	1.11	.268
	4. Sınıf	542	2.64	2.91		
Engelleme	1. Sınıf	566	2.70	3.52	2.21	.027*
	4. Sınıf	542	2.58	3.39		
Duygu durumu	1. Sınıf	566	2.63	3.47	.61	.545
	4. Sınıf	542	2.60	3.39		
Bırakamama	1. Sınıf	566	3.42	2.96	-.65	.518
	4. Sınıf	542	3.46	2.98		

*p<.05

Tablo 4'teki veriler incelendiğinde üniversite öğrencilerinin dijital bağımlılık düzeylerinin sınıf düzeyi değişkeni açısından ölçeğin engelleme faktöründe birinci sınıflar aleyhine olmak üzere anlamlı farklılık gösterdiği p<.05, toplam puanı ve diğer faktörleri açısından anlamlı farklılık göstermediği p>.05 belirlenmiştir. Ölçeğin toplam puanına bakıldığında birinci sınıf öğrencilerinin puan ortalamalarının dördüncü sınıf öğrencilerine göre daha yüksek olduğu görülmektedir.

Üniversite öğrencilerinin dijital bağımlılık puan ortalamalarının ekonomik durum değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesi amacıyla uygulanan tek yönlü ANOVA testi bulguları Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5. Üniversite öğrencilerinin ekonomik durum tek yönlü ANOVA testi bulguları

	Ekonomik Durum	N	\bar{x}	ss	F	p	Anlamlı Fark TUKEY
Toplam puan	Çok İyi	43	2.96	14.19	.98	.403	Yok
	İyi	451	2.79	12.34			
	Orta	567	2.79	12.38			
	Düşük	47	2.75	14.36			
Aşırılık	Çok İyi	43	2.89	5.02	.50	.681	Yok
	İyi	451	2.74	4.31			
	Orta	567	2.74	4.11			
	Düşük	47	2.80	4.17			
Nüks etme	Çok İyi	43	2.95	3.28	1.51	.210	Yok
	İyi	451	2.69	2.78			
	Orta	567	2.63	2.78			
	Düşük	47	2.66	3.39			
Engelleme	Çok İyi	43	2.67	3.90	.90	.438	Yok
	İyi	451	2.59	3.36			
	Orta	567	2.68	3.50			
	Düşük	47	2.60	3.60			
Duygu durumu	Çok İyi	43	2.88	4.67	2.31	.075	Yok
	İyi	451	2.65	3.40			
	Orta	567	2.67	3.30			
	Düşük	47	2.53	3.81			
Bırakamama	Çok İyi	43	3.57	3.07	.78	.504	Yok
	İyi	451	3.44	3.05			
	Orta	567	3.45	2.82			
	Düşük	47	3.26	3.66			

Tablo 5 incelendiğinde üniversite öğrencilerinin dijital bağımlılık puan ortalamalarının ekonomik durum değişkeni açısından ölçeğin toplam puan ve tüm faktörlerinde anlamlı farklılık göstermediği $p > .05$ görülmüştür. Ölçeğin toplam puanı açısından değerlendirildiğinde en yüksek puan ortalamasına ekonomik durumunu çok iyi olarak belirten grubun en düşük puanı ise ekonomik durumunu düşük olarak belirten grubun aldığı görülmektedir. Bu doğrultuda ekonomik durumunun iyi olmasıyla dijital bağımlılık arasında bağlantı olduğu ve gelir düzeyi arttıkça öğrencilerin bağımlılıklarının da arttığı belirlenmiştir.

Üniversite öğrencilerinin dijital bağımlılık puan ortalamalarının ailenin ikamet ettiği yer değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesi amacıyla uygulanan tek yönlü ANOVA testi bulguları Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6. Üniversite öğrencilerinin ailenin ikamet ettiği yer tek yönlü ANOVA testi bulguları

	İkamet Yeri	N	\bar{x}	ss	F	p	Anlamlı Fark TUKEY
Toplam puan	1.Köy	216	2.88	12.08	1.98	.115	Yok
	2.İlçe	259	2.80	11.95			
	3.Şehir	377	2.73	13.24			
	4.Büyükşehir	256	2.85	12.31			
Aşırılık	1.Köy	216	2.74	3.92	2.68	.046*	3 ile 4 arasında*
	2.İlçe	259	2.71	4.17			
	3.Şehir	377	2.69	4.37			
	4.Büyükşehir	256	2.88	4.29			
Nüks etme	1.Köy	216	8.26	2.83	1.13	.338	Yok
	2.İlçe	259	7.87	2.76			
	3.Şehir	377	7.91	2.91			
	4.Büyükşehir	256	8.14	2.77			
Engelleme	1.Köy	216	2.75	3.36	3.07	.027*	1 ile 3 arasında*
	2.İlçe	259	2.70	3.60			

	3.Şehir	377	2.55	3.50			
	4.Büyükşehir	256	2.63	3.31			
Duygu durumu	1.Köy	216	2.73	3.62	1.838	.138	Yok
	2.İlçe	259	2.60	3.37			
	3.Şehir	377	2.56	3.53			
	4.Büyükşehir	256	2.65	3.15			
Bırakamama	1.Köy	216	3.34	2.86	2.637	.048	Yok
	2.İlçe	259	3.49	2.85			
	3.Şehir	377	3.38	3.03			
	4.Büyükşehir	256	3.56	3.05			

*p<.05

Tablo 6'daki bulgular incelendiğinde üniversite öğrencilerinin dijital bağımlılık puan ortalamalarında ailenin yaşadığı yer değişkeni açısından ölçeğin aşırılık faktöründe “Şehir-Büyükşehir” arasında büyükşehir aleyhine; engelleme faktöründe “Köy-Şehir” arasında köy aleyhine olmak üzere anlamlı farklılık bulunduğu p<.05 belirlenmiştir. Toplam puan ve diğer faktörlerinde anlamlı farklılık göstermediği p>.05 bulunmuştur. Ölçeğin toplam puanı açısından değerlendirildiğinde en yüksek puan otalamasına ailesi büyükşehirde yaşayan, en düşük puana ise ailesi şehirde yaşayan öğrencilere ait olduğu görülmektedir.

Üniversite öğrencilerinin dijital bağımlılık puan ortalamalarının mezun oldukları lise türü değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesi amacıyla uygulanan tek yönlü ANOVA testi bulguları Tablo 7'de sunulmuştur.

Tablo 7. Üniversite öğrencilerinin mezun olunan lise türü tek yönlü ANOVA testi bulguları

	Mezun Okul	N	\bar{x}	ss	F	p	Anlamlı Fark TUKEY
Toplam puan	1.Genel	183	2.78	13.51	3.17	.013*	4 ile 3 ve 5 arasında*
	2.Fen	106	2.80	10.35			
	3.Meslek	148	2.85	13.00			
	4.İHL	178	2.64	11.28			
	5.Anadolu	493	2.84	12.74			
Aşırılık	1.Genel	183	2.69	4.49	5.46	.000*	4 ile 2, 3 ve 5 arasında*
	2.Fen	106	2.80	3.99			
	3.Meslek	148	2.79	4.33			
	4.İHL	178	2.51	3.72			
	5.Anadolu	493	2.84	4.24			
Nüks etme	1.Genel	183	2.65	2.86	3.19	.013*	4 ile 3 ve 5 arasında*
	2.Fen	106	2.70	2.84			
	3.Meslek	148	2.76	3.10			
	4.İHL	178	2.46	2.58			
	5.Anadolu	493	2.73	2.80			
Engelleme	1.Genel	183	2.64	3.74	.44	.778	Yok
	2.Fen	106	2.60	3.18			
	3.Meslek	148	2.72	3.50			
	4.İHL	178	2.60	3.42			
	5.Anadolu	493	2.64	3.43			
Duygu durumu	1.Genel	183	2.69	3.92	3.01	.017	4 ile 1 ve 3 arasında*
	2.Fen	106	2.52	3.91			
	3.Meslek	148	2.71	3.42			
	4.İHL	178	2.45	3.10			
	5.Anadolu	493	2.64	3.43			
Bırakamama	1.Genel	183	3.38	3.04	1.05	.378	Yok
	2.Fen	106	3.57	2.73			
	3.Meslek	148	3.37	3.20			
	4.İHL	178	3.38	2.97			
	5.Anadolu	493	3.48	2.91			

*p<.05

Tablo 7’deki bulgulara göre; üniversite öğrencilerinin dijital bağımlılık puan ortalamalarının mezun olunan okul türü değişkeni açısından ölçeğin toplamında ve nüks etme faktöründe “İHL ile Meslek ve Anadolu” arasında İHL lehine; aşırılık faktöründe “İHL ile Fen, Meslek, Anadolu” arasında İHL lehine; duygu durumu faktöründe “İHL ile Genel, Meslek” arasında İHL lehine anlamlı farklılık bulunduğu $p < .05$ tespit edilmiştir. Ölçeğin engelleme ve bırakamama faktörlerinde ise anlamlı farklılık olmadığı $p > .05$ tespit edilmiştir. Ölçeğin toplam puanı açısından değerlendirildiğinde dijital bağımlılık düzeyi en yüksek olan grubun meslek lisesi, en düşük olanın ise imam hatip lisesi mezunu olan öğrenciler olduğu saptanmıştır.

Üniversite öğrencilerinin dijital bağımlılık puan ortalamalarının eğitim gördükleri fakülte değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşp farklılaşmadığının belirlenmesi amacıyla uygulanan tek yönlü ANOVA testi bulguları Tablo 8’de sunulmuştur.

Tablo 8. Üniversite öğrencilerinin eğitim gördükleri fakülte tek yönlü ANOVA testi bulguları

	Fakülte	N	\bar{x}	ss	F	p	Anlamlı Fark TUKEY
Toplam puan	1.İletişim	132	2.85	11.31	1.66	.114	Yok
	2.İİBF	154	2.77	11.56			
	3.İlahiyat	134	2.71	11.58			
	4.Tıp	153	2.82	11.20			
	5.Edebiyat	185	2.91	11.99			
	6.Eğitim	146	2.74	12.10			
	7.Sağlık Bil.	106	2.71	13.48			
	8.Mühendislik	98	2.80	17.88			
Aşırılık	1.İletişim	132	2.81	4.00	2.04	.047*	3 ile 5 arasında*
	2.İİBF	154	2.74	3.86			
	3.İlahiyat	134	2.56	3.67			
	4.Tıp	153	2.83	4.20			
	5.Edebiyat	185	2.86	4.20			
	6.Eğitim	146	2.70	4.03			
	7.Sağlık Bil.	106	2.65	4.55			
	8.Mühendislik	98	2.79	5.59			
Nüks etme	1.İletişim	132	2.81	2.85	3.24	.002*	7 ile 1 ve 5 arasında*
	2.İİBF	154	2.60	3.03			
	3.İlahiyat	134	2.51	2.48			
	4.Tıp	153	2.71	2.65			
	5.Edebiyat	185	2.83	2.82			
	6.Eğitim	146	2.71	2.87			
	7.Sağlık Bil.	106	2.40	2.62			
	8.Mühendislik	98	2.73	3.14			
Engelleme	1.İletişim	132	2.60	3.58	.688	.682	Yok
	2.İİBF	154	2.58	3.44			
	3.İlahiyat	134	2.65	3.69			
	4.Tıp	153	2.69	2.89			
	5.Edebiyat	185	2.66	3.25			
	6.Eğitim	146	2.57	3.34			
	7.Sağlık Bil.	106	2.66	3.41			
	8.Mühendislik	98	2.77	4.38			
Duygu durumu	1.İletişim	132	2.73	3.46	2.60	.012*	4 ile 5 arasında*
	2.İİBF	154	2.54	3.36			
	3.İlahiyat	134	2.51	3.07			
	4.Tıp	153	2.48	2.93			
	5.Edebiyat	185	2.80	3.53			
	6.Eğitim	146	2.63	3.34			
	7.Sağlık Bil.	106	2.66	3.61			
	8.Mühendislik	98	2.60	4.15			
Bırakamama	1.İletişim	132	3.48	3.28	2.65	.010	Yok
	2.İİBF	154	3.56	2.83			
	3.İlahiyat	134	3.51	3.02			
	4.Tıp	153	3.52	2.65			
	5.Edebiyat	185	3.54	2.96			

6.Eğitim	146	3.22	2.81
7.Sağlık Bil.	106	3.38	2.74
8.Mühendislik	98	3.22	3.40

*p<.05

Tablo 8'deki veriler incelendiğinde üniversite öğrencilerinin dijital bağımlılık puan ortalamalarının okudukları fakülte değişkeni açısından ölçeğin aşırılık faktöründe “İlahiyat-Edebiyat” arasında ilahiyat lehine, nüks etme faktöründe “Sağlık Bilimleri ile Edebiyat ve İletişim” arasında sağlık bilimleri lehine, duygu durumu faktöründe “Tıp-Edebiyat” arasında tıp lehine anlamlı farklılık bulunduğu p<.05 görülmüştür. Ölçeğin toplamı ve diğer faktörlerinde ise anlamlı farklılık olmadığı p.>05 saptanmıştır. Ölçeğin toplam puanı açısından değerlendirildiğinde dijital bağımlılık düzeyi en yüksek olan öğrencilerin edebiyat fakültesinde, en düşük öğrencilerin ise ilahiyat fakültesinde öğrenimlerine devam ettikleri belirlenmiştir.

4. TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

Üniversite öğrencilerinin dijital bağımlılık düzeylerinin ölçeğin toplamında ve tüm alt faktörlerinde orta düzeyde olduğu belirlenmiştir. Üniversite öğrencilerinin dijital bağımlılıklarına ilişkin puan ortalamalarının en yüksek bırakamama faktöründe en düşük ise duygu durumu faktöründe olduğu görülmektedir. Dilci ve diğerleri (2019) tarafından 0-12 yaş aralığında yer alan çocukların ebeveynlerden alınan bilgiler doğrultusunda dijital bağımlılık düzeylerinin belirlenmesine yönelik çalışmada; Arslan (2019) tarafından ortaöğretim öğrencileri düzeyinde yapılan çalışmada bu araştırma ile uyumlu olarak katılımcıların dijital bağımlılıklarının orta düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Alanyazında farklı bulguların da bulunduğu görülmektedir. Başköy'ün (2013) ortaokul öğrencilerine yönelik yaptığı çalışmada öğrencilerin dijital bağımlılık düzeylerinin yüksek; Aktan'ın (2018) üniversite düzeyinde yaptığı çalışmada ise düşük düzeyde olduğu saptanmıştır.

Üniversite öğrencilerinin dijital bağımlılık düzeylerinin cinsiyet değişkeni açısından ölçeğin engelleme, duygu durumu ve bırakamama faktörlerinde anlamlı farklılık gösterdiği, toplam puanı ve diğer faktörleri açısından anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Anlamlı farklılığın ölçeğin engelleme ve duygu durumu faktörlerinde erkek öğrenciler aleyhine, bırakamama faktöründe ise kız öğrenciler aleyhine olduğu saptanmıştır. Ölçeğin toplam puanına bakıldığında erkek öğrencilerin puan ortalamaları ile kız öğrencilerin puan ortalamaları karşılaştırıldığında erkek öğrencilerin puan ortalamalarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Gençler (2011) tarafından ortaöğretim düzeyindeki öğrencilerin demografik değişkenlere göre internet bağımlılıklarını belirlemeyi amaçladığı araştırma sonuçlarında da erkek öğrencilerin bağımlılık düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çam'ın (2012) öğretmen adaylarına yönelik yaptığı çalışmada facebook bağımlılık düzeyleri arasında erkek katılımcılar aleyhine olmak üzere cinsiyet değişkeni açısından anlamlı farklılık olduğu saptanmıştır. Aydın ve Horzum (2015) tarafından öğretmenlerin dijital oyun bağımlılıklarını belirlemeye yönelik yapılan araştırma sonuçlarına göre erkek katılımcıların kız katılımcılara göre dijital ortamlarda oyun oynama sürelerinin anlamlı farklılık oluşturacak düzeyde daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yine alanyazında Gönüç (2009), Eryılmaz ve Çukurluöz (2018), Dilci ve diğerleri (2019), Arslan (2019) tarafından yapılan araştırmalarda da elde edilen sonuçlar erkek öğrenciler aleyhine çıkmıştır. Alanyazında kız öğrenciler aleyhine sonuçların da olduğu belirlenmiştir. Arslan ve diğerleri (2015) tarafından yapılan araştırma sonuçlarına bakıldığında cinsiyet değişkeni açısından kız öğrencilerin dijital bağımlılıklarının daha yüksek olduğu saptanmıştır. Yapılan çalışmalarda elde sonuçlara göre genel olarak erkek öğrencilerin kız öğrencilere oranla dijital bağımlılık düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Sonuçların bu şekilde oluşmasında erkek öğrencilerin teknolojik araçlarla daha erken tanışma fırsatlarının olması, daha küçük yaşlarda bu araç gereçlerin aileler tarafından onlara alınması, sosyal hayatta birebir iletişim kurma ve arkadaşlık yapma gibi becerilerde kız öğrencilerden genel olarak daha geride olmaları gibi sebepler olduğu

düşünülmektedir. Özellikle ergenlik döneminde erkek çocukların kızlara nazaran sosyal ortamlardan bulunmaktan daha fazla rahatsız olması da onların sanal ortamlardaki sosyal etkileşimlere daha fazla yönelmesinde etkili olduğu kabul edilmektedir.

Elde edilen veriler incelendiğinde üniversite öğrencilerinin dijital bağımlılık düzeylerinin sınıf düzeyi değişkeni açısından ölçeğin engelleme faktöründe birinci sınıflar aleyhine olmak üzere anlamlı farklılık gösterdiği, toplam puanı ve diğer faktörleri açısından anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir. Ölçeğin toplam puanına bakıldığında birinci sınıf öğrencilerinin puan ortalamalarının dördüncü sınıf öğrencilerine göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Çam (2012) tarafından üniversite düzeyinde yapılan çalışmada bu çalışmayla benzer sonuçlar elde edilmiştir. Birinci sınıfta öğrenim görmekte olan öğrencilerin bağımlılık düzeylerinin son sınıftaki öğrencilere nispetle daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Arslan (2019) tarafından ortaöğretim düzeyinde yapılan çalışmada bu çalışmayla uyumlu olarak alt düzeydeki sınıfların dijital bağımlılık düzeylerinin üst sınıflara göre daha yüksek olduğu, sınıf düzeyi yükseldikçe puan bağımlılığa ilişkin puan ortalamalarında düşüşün olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Gönüç (2009) tarafından ortaöğretim düzeyinde yapılan çalışmada da Arslan'ın (2019) çalışmasıyla benzer sonuçların elde edildiği belirlenmiştir. Alanyazında bu sonuçlarla uyumlu olmayan sonuçların da olduğu tespit edilmiştir. Eryılmaz ve Çukurluöz'ün (2018) yaptıkları çalışmada sınıf düzeyi değişkeninin öğrencilerin dijital bağımlılıkları üzerinde belirleyici bir etken olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Üniversite öğrencilerinin dijital bağımlılık puan ortalamalarının ekonomik durum değişkeni açısından ölçeğin toplam puan ve tüm faktörlerinde anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Ölçeğin toplam puanı açısından değerlendirildiğinde en yüksek puan ortalamasına ekonomik durumunu çok iyi olarak belirten grubun en düşük puanı ise ekonomik durumunu düşük olarak belirten grubun aldığı görülmektedir. Bu doğrultuda ekonomik durumunun iyi olmasıyla dijital bağımlılık arasında bağlantı olduğu ve gelir düzeyi arttıkça öğrencilerin bağımlılıklarının da arttığı belirlenmiştir. Gençler'in (2011) yaptığı araştırma sonuçlarına bakıldığında bu çalışmayla uyumlu olarak ekonomik durumun öğrencilerin bağımlılıkları üzerinde farklılık yaratmadığı görülmektedir. Arslan ve diğerleri (2015) tarafından yapılan araştırma bulgularında da ekonomik durumla dijital bağımlılık arasında bir ilişki olmadığı belirlenmiştir. Yapılan çalışmalarda bu çalışmadan farklı olarak durumun dijital bağımlılık düzeyini etkilediği şeklinde sonuçlar da elde edilmiştir. Arslan'ın (2019) çalışmasında ekonomik durumu daha düşük öğrencilerin bağımlılık düzeylerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Kayrı ve Günüç (2016) tarafından yapılan çalışmada ise ekonomik durumu daha iyi olan öğrencilerin düşük olanlara göre dijital bağımlılık düzeylerinin daha yüksek olduğu saptanmış ve bu sonucun ekonomik anlamda daha iyi şartlarda yaşayan bireylerin dijital araç gereçlere erişiminin daha kolay olmasından kaynaklanabileceği ifade edilmektedir.

Öğrencilerin dijital bağımlılık puan ortalamalarında ailenin yaşadığı yer değişkeni açısından ölçeğin aşırılık faktöründe anlamlı farklılık bulunduğu belirlenmiştir. Toplam puan ve diğer faktörlerinde anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Ölçeğin toplam puanı açısından değerlendirildiğinde en yüksek puan ortalamasına ailesi büyükşehirde, en düşük puana ise ailesi şehirde yaşayan öğrencilere ait olduğu görülmektedir.

Üniversite öğrencilerinin dijital bağımlılık puan ortalamalarının mezun olunan okul türü değişkeni açısından ölçeğin toplamında ve nüks etme faktöründe anlamlı farklılık bulunduğu; engelleme ve bırakamama faktörlerinde ise anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Ölçeğin toplam puanı açısından değerlendirildiğinde dijital bağımlılık düzeyi en yüksek olan grubun meslek lisesi, en düşük olanın ise imam hatip lisesi mezunu olan öğrenciler olduğu saptanmıştır. Gençler (2011) tarafından ortaöğretim düzeyinde yapılan çalışmada öğrencilerin okudukları lise türünün bağımlılık düzeyleri üzerinde bir etkisinin olmadığı belirlenmiştir.

Öğrencilerinin dijital bağımlılık puan ortalamalarının okudukları fakülte değişkeni açısından ölçeğin aşırılık, nüks etme duygu durumu anlamlı farklılık bulunduğu; toplam puanı ve diğer

faktörlerinde ise anlamlı farklılık olmadığı saptanmıştır. Ölçeğin toplam puanı açısından değerlendirildiğinde dijital bağımlılık düzeyi en yüksek olan öğrencilerin edebiyat fakültesinde, en düşük öğrencilerin ise ilahiyat fakültesinde öğrenimlerine devam ettikleri belirlenmiştir.

Öğrencilerin dijital bağımlılık düzeyleri üzerinde etkisi olan başka faktörlerin de olduğu kabul edilmektedir. Bu faktörler arasında anne ve baba eğitim durumu gösterilebilir. Anne ve babası eğitilmiş olan bireylerin dijital araçların olumsuz etkileri konusunda daha bilgili olabilecekleri düşünülmektedir. Anne ve babanın bilinçli olmasının önemli bir etken olduğu kabul edilmektedir. Ancak yapılan çalışmalarda bunun tam tersi sonuçların görüldüğü belirlenmiştir. Arslan (2019) tarafından yapılan çalışmada anne ve babası üniversite mezunu olan öğrencilerin dijital bağımlılıklarının diğer gruplara göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Gönüç (2009) tarafından yapılan çalışmada ise anne ve baba eğitim durumunun öğrencilerin bağımlılık düzeyleri üzerinde herhangi bir etkisinin olmadığı saptanmıştır. Bu sonuçlar üzerinde gerçekten düşünülmesi gerekmektedir.

Teknoloji gerçekten hayatımızı pek çok alanda olumlu etkilemekle birlikte istenmeyen zararları da gün geçtikçe ortaya çıkmaktadır. Bu sonuçlar kesinlikle teknolojinin kötü olduğu şeklinde kabul edilmemeli sadece yanlış kullanım alışkanlıklarının önlenmesi ve oluşmuşsa tedavisi için gerekli süreçlerin oluşturulması gerekmektedir. Dijital bağımlılıkla ilgili araştırmalar genel olarak gençler üzerinde yapılmasına karşın yetişkin bireyler üzerinde yapılan araştırmaların sayısının artırılması gerektiği düşünülmektedir. Dijital araç-gereçlerin çok küçük yaşta çocuklar üzerindeki zararlı etkileri hakkında uyarılar yapılmasına karşın ailelerin bu konuda daha fazla bilgilendirilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda çocukların dijital araç gereçlerle oynamalarına yönelik ebeveynlerin tutumlarını, bilinç düzeylerini ortaya koyan dijital ebeveynlik kavramı ortaya çıkmaktadır (Kaya, Bayraktar & Yılmaz, 2018). Ayrıca dijital araç gereçlerden yayılan ışınların uzun süreçte tam olarak ne gibi etkileri olabileceğinin bilinmemesi de çocukların ve gençlerin ileride farklı sağlık sorunları yaşayabileceği riskini de barındırmaktadır. Sosyal medya üzerinden yapılan paylaşımlar, online oynanan dijital oyunların denetimi yapılmalıdır. Dijital araçların hayatımızın vazgeçilmezi olduğu gerçeğinden hareketle olumsuz yan etkilerine yönelik her kademedede gerekli adımların atılması gerekmektedir.

5. KAYNAKÇA

- Aktan, E. (2018). Üniversite öğrencilerinin sosyal medya bağımlılık düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Erciyes İletişim Dergisi*, 5(4), 405-421.
- Arslan, A. (2019). Ortaöğretim öğrencilerinin dijital bağımlılık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi (Sivas ili örneği). *Gazi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(2), 63-80.
- Arslan, A., Kırık, A. M., Karaman, M., & Çetinkaya, A. (2015). Lise ve üniversite öğrencilerinde dijital bağımlılık. *İletişim ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 8, 34-58.
- Aslan, A., Turgut, Y.E., & Karakuş-Yılmaz, T. (2019). Implementation of design-based research in software engineering education: A case of final project course. *Journal of Computer and Education Research*, 7 (14), 480-495. DOI: 10.18009/jcer.610441
- Aydın, F. & Horzum, M. B. (2015). Öğretmenlerin bilgisayar oyun bağımlılık düzeylerini yordayan değişkenlerin incelenmesi. *Online Journal of Technology Addiction & Cyberbullying*, 2(1), 52-66.
- Başköy, N. (2013). *Ortaöğretim öğrencilerinin internet bağımlılık, siber zorbalık ve bilgisayara karşı tutumlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırşehir.
- Bektaş, H. (1999). *Uyuşturucu batağı*. İstanbul: Milliyet Yayınları.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. A., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. (17. Baskı). Ankara: PegemA Yayıncılık.

- Çam, E. (2012). *Öğretmen adaylarının eğitsel ve genel amaçlı facebook kullanımları ve facebook bağımlılıkları (SAÜ Eğitim Fakültesi örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Dilci, T., Arslan, A., & Ersoy, M. (2019). 0-12 yaş aralığındaki çocukların dijital bağımlılık düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre belirlenmesi: Sivas ili örnekleme. *Tarih Okulu Dergisi*, 12(38), 122-142.
- Dill, K. E., Gentile, D. A., Richter, W. A., ve diğerleri (2005) *Violence, sex, age and race in popular video games: a content analysis. In featuring females: Feminist analyses of media.* (pp. 115-130). E. Cole, J. Henderson-Daniel (Ed), Washington, DC: APA.
- Doğan, U. & Tosun, H. İ. (2016). Lise öğrencilerinde problemlili akıllı telefon kullanımının sosyal kaygı ve sosyal ağların kullanımına aracılık etkisi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(22), 99-128.
- Erdamar, G. & Kurupınar, A. (2014). Ortaöğretim öğrencilerinde görülen madde bağımlılığı alışkanlığı ve yaygınlığı: Bartın ili örneği. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(1), 65-84.
- Ertemel, A. V., Pektaş, E., & Öncü, G. (2018). Dijitalleşen dünyada tüketici davranışları açısından mobil teknoloji bağımlılığı: üniversite öğrencileri üzerine nitel bir araştırma. *Yıldız Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(2), 18-34.
- Eryılmaz, S. & Çukurluöz, Ö. (2018). Lise öğrencilerinin dijital bağımlılıklarının incelenmesi: Ankara ili, Çankaya ilçesi örneği. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(67), 889-912.
- Eşgi, N. (2013). Dijital yerli çocukların ve dijital göçmen ebeveynlerinin internet bağımlılığına ilişkin algılarının karşılaştırılması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28, 181-194.
- Gençer, S. L. (2011). *Ortaöğretim öğrencilerinin internet bağımlılık durumlarının internet kullanım profilleri ve demografik özelliklere göre farklılıklarının incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Isparta.
- Gönüç, S. (2009). *İnternet bağımlılık ölçeğinin geliştirilmesi ve bazı demografik değişkenler ile internet bağımlılığı arasındaki ilişkilerin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.
- Greenfield, D. N. (1999). Psychological characteristics of compulsive internet use: a preliminary analysis. *Cyber Psychology and Behavior*, 2(5), 403-412.
- Griffiths, M. D. (1995). *Adolescent gambling*. London: Routledge.
- Irmak, A. Y. & Erdoğan, S. (2016). Ergen ve genç erişkinlerde dijital oyun bağımlılığı: Güncel bir bakış. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 27(2), 128-137.
- Işık, U. & Topbaş, H. (2015). Facebook ve bağımlılık: Medya bağımlılığı araştırması. *International Journal of Social Science*, 38, 319-336.
- Kaya, G. İ., Bayraktar, D. M., & Yılmaz, Ö. (2018). Dijital ebeveynlik tutum ölçeği: geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 46, 149-173.
- Kayri, M. & Günüç, S. (2016). Yüksek ve düşük sosyoekonomik koşullara sahip öğrencilerin internet bağımlılığı açısından karşılaştırmalı olarak incelenmesi. *The Turkish Journal on Addictions*, 3(2), 165-183.
- Kesici, A. & Tunç, N. F. (2018). The development of the digital addiction scale for the university students: Reliability and validity study. *Universal Journal of Educational Research*, 6(1), 91-98.
- Kuşay, Y. (2013). *Sosyal medya ortamı olarak facebook'un çekiciliği ve ergenlerde bağımlılık düzeyi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Marks, I. (1990). Behavioural (non-chemical) addictions. *British Journal of Addiction*, 85, 1389-1394.
- Ögel, K. (2001). *İnsan, yaşam ve bağımlılık. Tartışmalar ve gerekçeler*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- Peltekoğlu, F. B. (2012). Sosyal medya, sosyal değişim. (Ed. Kara T. ve Ebru Ö.) *Sosyal medya akademi* içinde. İstanbul: Beta Yayıncılık.

- Postman, N. (2004). *Yeni dünya düzeni: Teknopoli*. (Çev. Mustafa Emre Yılmaz). İstanbul: Gelenek Yayıncılık.
- Prensky, M. (2001). *Digital natives digital immigrants*. 09 Temmuz 2019 tarihinde <https://www.marcprensky.com/writing/Prensky%20%20Digital%20Natives,%20Digital%20Immigrants%20-%20Part1.pdf>, adresinden alınmıştır.
- Quaiser-Pohl, C., Geiser, C., & Lehmann, W. (2006). The relationship between computer-game preference, gender and mental-rotation ability. *Personality and Individual Differences*, 40, 609-619.
- Shaw, M. & Black, D. W. (2008). Internet addiction: Definition, assessment, epidemiology, and clinical management. *CNS Drugs*, 22(5), 353-365.
- Şahin, C. & Tuğrul, V. M. (2012). İlköğretim öğrencilerinin bilgisayar oyunu bağımlılık düzeylerinin incelenmesi. *Journal of World of Turks*, 4(3), 115-130.
- Şahin, C. & Yağcı, M. (2017). Sosyal medya bağımlılığı ölçeği yetişkin formu: Geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(1), 523-538.
- Şata, M., Çelik, İ., Ertürk, Z., & Taş, U. E. (2016). Akıllı telefon bağımlılığı ölçeğinin (ATBÖ) Türk lise öğrencileri için uyarlama çalışması. *Eğitimde ve Psikolojide Ölçme ve Değerlendirme Dergisi*, 7(1), 156-169. <https://doi.org/10.21031/epod.95432>
- Vural, Z. & Bat, M. (2010). Yeni bir iletişim ortamı olarak sosyal medya: Ege üniversitesi iletişim fakültesine yönelik bir araştırma. *Journal of Yasar University*, 5(20), 3348-3382.
- Yang, S. C. & Tung, C. J. (2007). Comparison of internet addicts and non-addicts in Taiwanese high school. *Computers in Human Behavior*, 73, 79-96.
- Young, K. S. (1996). Internet addiction: The emergence of a new clinical disorder. *CyberPsychology and Behavior*, 1(3), 237-244.
- Yurdakul, I. K., Dönmez, O., Yaman, F., & Odabaşı, H. F. (2013). Dijital ebeveynlik ve değişen roller. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(4), 883-896.
- Ziyalar, A. (1999). *Sosyal psikiyatri*. İstanbul: Yüce Yayınları.